

Danske Bank

Danske teenagere og økonomisk ansvarlighed

- Kortlægning af pengevaner, økonomisk ansvarlighed og investering blandt 12-17-årige i Danmark sammenlignet med Sverige, Norge og Finland

Udarbejdet for:

Danske Bank

Af:

/KL.7 - En del af Implement
Consulting Group

I samarbejde med:

YouGov

Forord:

Viden om pengevaner gør det muligt at forbedre dem

Som ung er det afgørende, hvilket forhold man udvikler til penge. Noget af det vigtigste i forhold til at føle en vis mestring af og kontrol over sit eget liv er et sundt forhold til penge. Får man fra barnsben et sundt forhold til, hvor penge kommer fra, at de kun kan bruges en gang og at lånte penge skal betales tilbage – som oftest med renter – er man i mindre grad i risiko for at optage kviklån og i øvrigt træffe kortsigtede økonomiske beslutninger, der kommer til at bide en i halen senere.

Denne undersøgelse kortlægger pengevaner og økonomisk ansvarlighed blandt 12-17-årige. Det er en overbygning på vores undersøgelse fra 2020, som beskæftigede sig med det samme blandt de 5-12-årige.

Tre pointer står særligt klart frem af den data, vi har indsamlet og analyseret på tværs af Danmark, Sverige, Norge og Finland:

1. Øvelse gør mester

Jo mere erfaring med at håndtere sine egne penge, desto bedre bliver man til det – også for de unge. Når de unge selv træffer økonomiske beslutninger og når de får faste lomme penge og især når de tjener deres egne penge ved fritidsjob, udvikler de et sundt forhold til penge.

2. Stor effekt af at tale med sit barn om penge

Generelt kan vi se, at det smitter af, når forældre har et sundt og balanceret forhold til penge. Især når de også taler med deres børn om, hvad man skal være opmærksom på, når man skal styre sin økonomi. Børn hvis forældre taler med dem om penge klarer sig bedre i undersøgelsen.

3. Danske 12-17-årige klarer sig bedre end dem fra de andre lande

Vi sammenligner besvarelsenerne fra de danske 12-17-årige med tilsvarende i Sverige, Norge og Finland, og her er mønsteret, at de danske 12-17-årige i højere grad har gode pengevaner og udviser økonomisk ansvarlighed.

Den indsamlede og her præsenterede viden er samlet og analyseret med det formål at gøre os i Danske Bank og andre relevante aktører i øvrigt bedre i stand til at forbedre 12-17-åriges pengevaner og skabe et sundere forhold til penge i aldersgruppen.

Anne Juel Jørgensen

Børne- og ungechef, Group Public Affairs,
Danske Bank

Indhold

01

- 05 **INTRODUKTION: DE 12-17-ÅRIGE ER NOGET SÆRLIGT**
- 06 1.1 En hurtig matematik-quiz, og hvad den siger om din psykologi
- 07 1.2 De "besværlige" 12-17-årige
- 08 1.3 Hvad mener vi med økonomisk ansvarlighed?
- 10 1.4 Denne rapport: Økonomisk ansvarlighed hos de 12-17-årige

03

- 20 **ØKONOMISK ANSVARLIGHED I NORDEN**
- 22 3.1 Vidt forskellige kilder til penge på tværs af landene
- 24 3.2 Hvem bestemmer over pengene i Norden?
- 25 3.3 Svenske unge investerer i højere grad

05

- 32 **KONKLUSION**
- 32 Danske fritidsjobbende topscorere
- 32 Har du talt med dit barn om penge i dag?
- 32 Danske 12-17-årige vil gerne investere mere

02

- 11 **ØKONOMISK ANSVARLIGHED BLANDT 12-17-ÅRIGE I DANMARK**
- 13 2.1 Lommepenge
- 15 2.2 Belønninger fra forældre og fritidsjob
- 17 2.3 Hvem bestemmer over pengene?
- 18 2.4 Unges investering

04

- 27 **FORÆLDRENES ROLLE PÅ TVÆRS AF NORDEN**
- 28 4.1 At tale med sit barn om penge
- 30 4.2 Forældrenes egne pengevaner og økonomiske selvtillid

BILAG

- 33 Metode
- 34 Undersøgelse af økonomisk ansvarlighed
- 34 Dataindsamling
- 35 Beregning af score for økonomisk ansvarlighed
- 36 Deskriptiv statistik

01

Introduktion: De 12-17- årige er noget særligt

I DETTE AFSNIT

- Økonomisk ansvarlighed består af de tre byggesten; erfaring, mindset og viden.
- Vi har lavet en undersøgelse med ca. 2000 12-17-årige og deres forældre i Norden for at undersøge deres økonomiske ansvarlighed.
- I præsentationen af resultaterne relaterer vi dem til Kompasset for økonomisk ansvarlighed og den tilhørende "Financial Capability Score".

1.1

En hurtig matematik-quiz, og hvad den siger om din psykologi

Hvad er det første, du tænker på, når du læser begrebet økonomiske ansvarlighed? Mange tænker: "Det har helt sikkert noget at gøre med, om man er god til at regne!". Så lad os starte med en ganske kort og ret nem matematik-quiz.

Læs de tre spørgsmål og besvar dem så hurtigt, du kan:

1. Et bat og en bold koster 110 kr. i alt. Battet koster 100 kr. mere end bolden. Hvad koster bolden?
2. Det tager 8 printere 8 minutter at printe 8 brochurer. Hvor lang tid ville det tage 24 printere at printe 24 brochurer?
3. På en mark er der et område med ukrudt. Området vokser til det dobbelte hver dag. Det tager 30 dage for området dække hele marken. Hvor lang tid går der, før området dækker halvdelen af marken?

Økonomen Shane Frederick stillede disse spørgsmål til tusindvis af universitetsstuderende. Fem ud af seks svarede forkert på mindst et af spørgsmålene og en ud af tre svarede forkert på alle tre spørgsmål. Svarene er dog så simple, at alle forstår dem, når først de bliver forklaret (bare rolig, du får svarene lidt længere nede).

Frederick kalder disse spørgsmål den Kognitive Reflektionstest¹, og det har vist sig, at der er en sammenhæng mellem ens matematiske evner og hvorvidt man svarer rigtigt på spørg-

smålene. Men der er også en sammenhæng med tålmodighed. Mennesker, som beskriver sig selv som impulsive, og som hellere vil have en lille belønning her og nu frem for en større belønning på et senere tidspunkt, har en større sandsynlighed for at svare forkert på spørgsmålene.

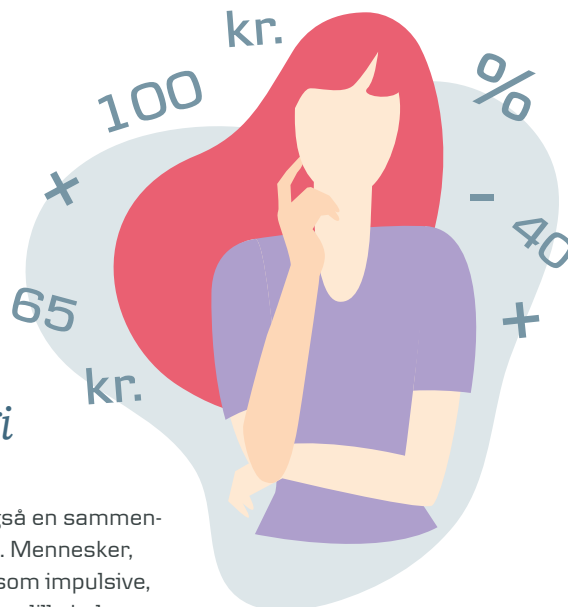
Grunden til, at mange svarer forkert på spørgsmålene er, at vores hjerner fokuserer på overfladisk information, som den tror har noget med svaret at gøre, som f.eks. de runde beløb 100 kr. og 10 kr. eller det faktum, at antallet af printere er det samme som antallet af minutter.

Svaret på det første spørgsmål er 5 kr. Hvis du er som de fleste mennesker, svarede du 10 kr. Men hvis det var korrekt, ville battet koste 110 kr. (100 kr. mere end bolden) og den totale pris ville derfor blive 120kr.

Svaret på det andet spørgsmål er 8 minutter. Det tager én printer ét minut at printe en brochure. Så længe antallet af printere og brochurer er det samme og de printer på samme tid, så vil tiden det tager at printe brochurerne, være den samme.

Vores hjerner er ikke bygget til at forstå eksponentiel vækst

Svaret på det tredje spørgsmål er 29 dage. Hvis området med ukrudt bliver dobbelt så stort hver dag, kan vi regne baglæns fra når området dækker hele

marken. Halvdelen af marken må være dækket på dag 29, fordi området skal være halvt så stort dagen før.

Vi bliver snydt i de to første spørgsmål pga. den måde, spørgsmålene er formuleret. Grunden til, at vi bliver snydt i det tredje spørgsmål, er mere grundlæggende for menneskers psykologi: vi forstår ikke eksponentiel vækst, som f.eks. spredning af en virus eller økonomisk vækst.

Forestil dig, at du sætter 400kr. ind på en pensionsopsparing hver måned. Din opsparing vokser med 10% per år. Hvor mange penge har du på kontoen efter 40 år?

Mange gætter på omkring 200.000kr. Det er resultatet af regnestykket $400 \times 12 \times 110\% \times 40$. Nogle tænker intuitivt, at det ikke kan være rigtigt, så de svarer lidt højere. Men næsten ingen giver det korrekte svar:

Omkring 2.500.000kr.

Forskning har vist, at mennesker med en særligt lav forståelse for eksponentiel vækst har en tendens til at spare mindre op til pension og tage flere lån^{2,3}. To adfærdsmønstre, som i høj grad kan stå i vejen for finansielt velvære i fremtiden. Og noget af det, som det kun er mere værdifuldt og afgørende at være opmærksom på som ung voksen.

¹ Frederick, S. (2005). Cognitive reflection and decision making. *Journal of Economic perspectives*, 19(4), 25-42.

² Gada, G. S., Levy, M. R., Manchester, C. F., Sojourner, A., & Tasoff, J. (2015). The role of time preferences and exponential-growth bias in retirement savings (No. w21482). National Bureau of Economic Research.

³ Stango, V., & Zinman, J. (2009). Exponential growth bias and household finance. *The Journal of Finance*, 64(6), 2807-2849.

1.2

De “besværlige” 12-17-årige

Mange forældre forstår ikke, hvorfor deres teenagebørn nogle gange udviser impulsiv, ‘irrationel’, eller måske direkte farlig adfærd. Nogle gange kan det virke som om, at teenagere ikke tænker sig om eller overvejer konsekvenserne af deres handlinger.

Teenagere adskiller sig fra voksne i deres adfærd, hvordan de løser problemer, og hvordan de træffer beslutninger. Og der er en biologisk forklaring på det: Menneskehjernen udvikler sig, fra man bliver født, gennem teenageårene, ja faktisk gennem hele livet. Men særligt i teenageårene sker der en speciel udvikling.

Forskere har identificeret mange forskellige områder i hjernen, som har forskellige, overordnede funktioner. To af dem kaldes henholdsvis amygdala og den præfrontale cortex. Amygdala tager sig af umiddelbare reaktioner, som f.eks. frygt og aggression, og den udvikler sig tidligt. Den præfrontale cortex, som sidder ca. lige over øjnene, tager sig af rationelle overvejelser,

lægger planer for fremtiden, og gør det muligt for os at tænke, før vi reagerer, og den udvikler sig til langt ind i 20’erne⁴.

Stærkt forsimplet kan man sige, at der i teenageårene ikke er balance mellem amygdala og den præfrontale cortex, og det gør, at teenageres handlinger i højere grad er ‘styret’ af følelser og umiddelbare reaktioner end logisk og ‘rationel’ tænkning.

Den manglende balance mellem følelser og logisk tænkning gør, at teenagere i højere grad end både voksne og yngre børn:

- tager impulsive beslutninger
- misforstår sociale signaler og andres følelser
- indgår i konflikter
- udviser risikosøgende adfærd

Hvis du kan genkende ovenstående beskrivelse hos din egen teenager, er det måske betryggende at vide, at en “besværlig” teenager er fuldkommen almindelig. Samtidigt er det vigtigt at understrege, at den manglende

balance mellem amygdala og den præfrontale cortex ikke er ensbetydende med, at teenagere ikke kan tage gode beslutninger eller kende forskel på rigtigt og forkert. Det betyder bare, at de skal have lidt ekstra hjælp.

Og her kan vi skele til evolutionen for en forklaring.

De følelsesmæssigt styrede, og af og til risikosøgende adfærdsmønstre, som teenagere ofte udviser, skyldes ikke, at det bare tager tid for hjernen at udvikle sig. Disse adfærdsmønstre har faktisk en evolutionær funktion.

Sammenlignet med voksne, er der større aktivitet i hjernens ‘belønningscenter’ hos teenagere, når de løber risici. Det er samtidig en måde for dem på at lære noget nyt gennem den feedback fra omgivelserne, de får. Den øgede aktivitet hjælper og motiverer teenagere til at lære fra deres omgivelser på en måde, som er mere effektiv end hos voksne.

⁴ Murdock, A. (2020). *The Evolutionary Advantage of the Teenage Brain*. University of California. < <https://www.universityofcalifornia.edu/news/evolutionary-advantage-teenage-brain> >

Hvad mener vi med økonomisk ansvarlighed?

Vores mål er at forbedre den økonomiske ansvarlighed og trivsel hos børn i hele Norden. For at kunne forbedre den økonomiske ansvarlighed, skal vi kunne måle den. Og da man ikke kan måle ting, man ikke kan definere, er her vores definition af, hvad økonomisk ansvarlighed er:

Økonomisk ansvarlighed er evnen til at administrere sine penge godt – i det daglige og gennem store livsbegivenheder, dårlige tider og uforudsete udfordringer.

Lad os beskrive en økonomisk ansvarlig person ved hjælp af denne definition:

For at undersøge en persons økonomiske ansvarlighed, skal man forstå de færdigheder, den viden, den adfærd, de holdninger, de bevæggrunde og den tilknytning til det finansielle system, der fører til ovennævnte karakteristika. Til dette, bruges kompasset for økonomisk ansvarlighed.

Vores kompas for økonomisk ansvarlighed, inspireret af The Money and Pensions Service in UK.

ERFARING

Eksponering for og adgang til passende finansielle produkter og kanaler • Styret eksponering for risici

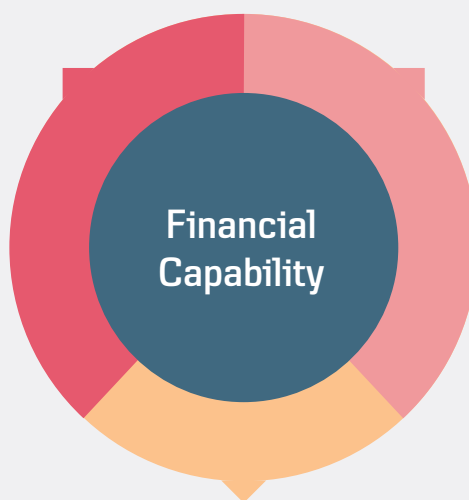
MINDSET

ØKONOMISK

- Holdninger til penge
- Ambitioner og mål

GENERELT

- Selvtillid
- Udholdenhed
- Selvkontrol

VIDEN

ØKONOMISK

Forståelse af

- finansielle produkter og ydelser
- administration af penge og
- penges rolle i samfundet

GRUNDLÆGGENDE

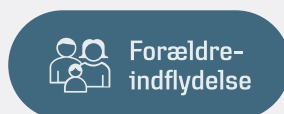
- Talfærdigheder
- Læse- og skrivefærdigheder
- Problemløsning

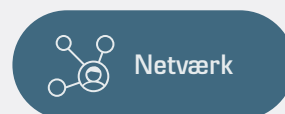
Uddannelsesmæssige oplevelser

Social indflydelse

Forældreindflydelse

Netværk

Modellen er udviklet gennem viden fra udviklingspsykologien og demonstrerer de tre vigtigste byggesten for økonomisk ansvarlighed:

- Erfaring
- Mindset og
- Viden

Nederst ser du de fire primære kilder til indflydelse på de tre hovedkomponenter: uddannelsesmæssige

erfaringer, social indflydelse, forældreindflydelse og netværk.

I undersøgelsen her belyses de tre byggesten hver især med en række spørgsmål til de 12-17-årige, som belyser dem fra forskellige sider. Hvert spørgsmål, som indgår i kompasset, udregnes til en score, som aggregeres på byggestensniveau og til sidst i en samlet score. Denne kalder vi

FinCap-scoren, som er en forkortelse for Financial Capability-scoren. FinCap-scoren er et samlet mål for den økonomiske ansvarlighed og pengevanerne hos hver af de 12-17-årige i undersøgelsen.

Se vores rapport fra 2020 for en detaljeret gennemgang af kompasset for økonomisk ansvarlighed.

Denne rapport: Økonomisk ansvarlighed hos de 12-17-årige

Denne rapport baserer sig på vores tidligere arbejde med at kortlægge børns forhold til penge som refereret ovenfor. Hvor vi tidligere så på aldersgruppen fra 5-12 år, fokuserer denne rapport på de 12-17-årige.

Vi har indsamlet besvarelser fra i alt 1.960 unge fra Danmark, Norge, Sverige og Finland på spørgsmål om deres forhold til penge og investering. Vi præsenterer resultaterne med udgangspunkt i de ovennævnte byggesten for økonomisk ansvarlighed.

Som en afprøvning af konceptet om et ungdomspanel (Danske Bank Update), blev der foretaget en pilotworkshop 11. september 2021 hos Danske Bank HQ.

Paneldeltagerne var 13 unge i alderen 13-17 år fra hele Danmark. Paneldeltagerne var rekrutteret ud fra ansøgninger, som de unge havde sendt til Danske Bank, efter at have set konceptet omtalt i en kampagne delt på Facebook og Instagram.

I workshoppen blev de unge spurgt bredt ind til deres holdninger og erfaringer i relation til:

- Privatforbrug og opsparing
- Lomme penge
- Fritidsjob
- Betalingsmuligheder
- Investering
- Værdier omkring penge
- Generationsovervejelser ift. venner og familie

Vi vil løbende i denne rapport inddrage udsagn fra ungepanelet, hvor det er relevant og kan nuancere resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen.

Økonomisk ansvarlighed blandt 12-17-årige i Danmark

I DETTE AFSNIT

- Det er afgørende for udviklingen af økonomisk ansvarlighed, at 12-17-årige har deres egne penge.
- Faste lommepenge og især fritidsjob er gode kilder til sunde pengevaner og økonomisk ansvarlighed hos de 12-17-årige.
- Det er samtidig meget medvirkende til gode pengevaner, at de 12-17-årige selv eller delvist disponerer over deres penge.
- Blandt de 12-17-årige er mange optagede af investeringer. 1 ud af 5 12-17-årige har i dag egne investeringer, mens hver tredje gerne vil have det.

De danske 12-17-årige i denne undersøgelse har en gennemsnitlig FinCap-score på 56,9.

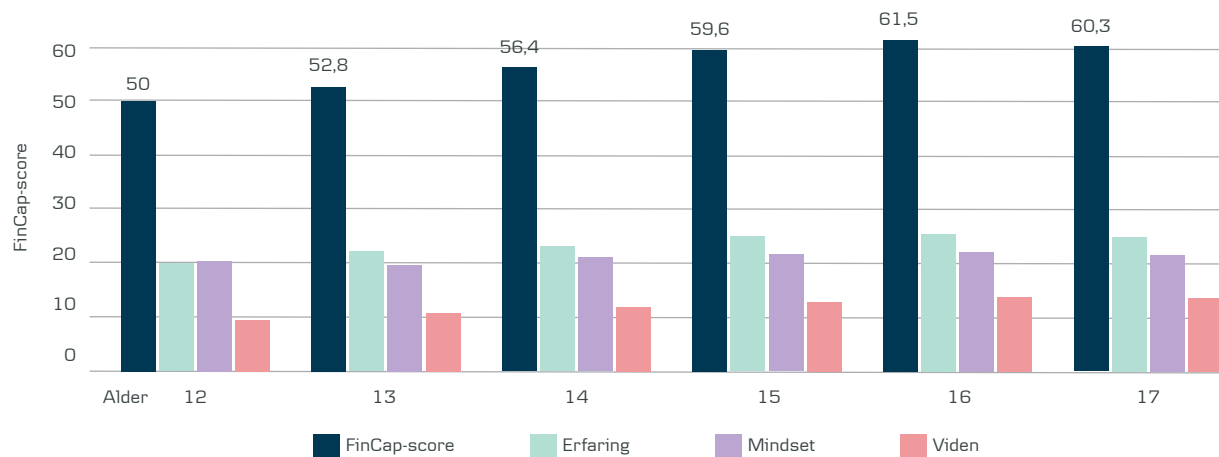
Den økonomiske ansvarlighed, målt på FinCap-scoren, stiger stødt i takt med

alderen, ligesom de tre byggesten som udgangspunkt også stiger. Det er især erfaring og viden, som er højere hos de ældre i undersøgelsen. De 17-årige scorer kun marginalt højere end de 12-årige på mindset-kategorien.

Det tyder altså på, at man tidligt præges på ens grundlæggende mindset i forhold til penge, mens særligt erfaring og viden kan flyttes i takt med øget eksponering for penge og håndteringen heraf.

FinCap-scoring fordelt på de tre kategorier og på alder (N=501)

Kilde: YouGov & /Kl. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

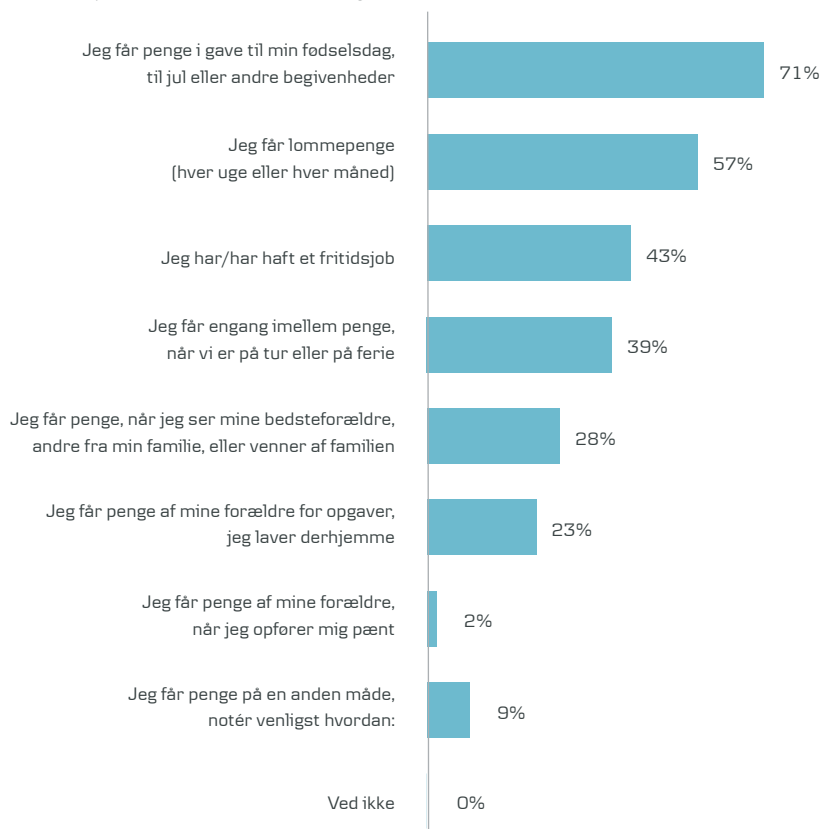
At FinCap-scoren stiger med alderen var også et væsentligt resultat i kortlægningen af pengevanerne hos de 5-12-årige fra 2020 som tidligere nævnt. Det hænger især sammen med, at man i takt med alderen får flere erfaringer med omgangen med penge, og disse erfaringer gør en bedre i stand til at træffe gode økonomiske beslutninger. Disse vil ultimativt afspejle sig i FinCap-scoren.

Langt de fleste i aldersgruppen i Danmark har deres egne penge. Kun knap 4 pct. af de 12-17-årige i Danmark angiver, at de ikke har deres egne penge. Deres FinCap-score er i gennemsnit 30,5, mens de 96 pct. af danske 12-17-årige, som har deres egne penge, scorer 57,9 i gennemsnit. Det er altså enormt afgørende for ens økonomiske ansvarlighed, at man har sine egne penge at danne sine egne erfaringer med og udvikle et sundt forhold til penge på baggrund af.

De 96 pct. af 12-17-årige som har deres egne penge, får dem fra mange forskellige kilder.

Kilde til penge, DK (N=482)

Kilde: YouGov & /Kl. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

2.1

Lommepenge

Vi ved fra rapporten om de 5-12-åriges pengevaner, at lommepenge er meget afgørende for at skabe gode pengevaner. Her var mønsteret, at de børn, som fik faste lommepenge, havde en højere FinCap-score og dermed bedre pengevaner end de børn, som ikke fik faste lommepenge. Dette mønster går igen i den ældre aldersgruppe, hvor undersøgelsen viser, at 57% får lommepenge hver eller hver anden uge.

I ungepanelet har de også erfaringer med, hvad det vil sige at skulle få de faste penge til at række.

En anden unge, der ikke får faste lommepenge fortæller, at hun nok ikke ville kunne styre det, hvis hun fik alle sine penge på én gang

“Jeg får 600 kr. af mine forældre om måneden, som skal dække alt. Både sådan transport, tøj og mad og sådan noget. Jeg har også et arbejde ved siden af, som jeg tjener sådan 1500-2000kr. på om måneden. Det var mine forældre, som fandt frem til det, det var det beløb, de mente jeg skulle bruge, og det begyndte jeg at få, da jeg var 14. Jeg synes, at det fungerer ret godt. Jeg ved, at hvis jeg ringer til mine forældre og spørger om penge, så siger de også nej, for jeg har fået pengene fra dem allerede.”

- Pige, 17 år

“Jeg har ikke en fast aftale, jeg får ikke rigtig lommepenge. Jeg får bare lidt, hvis jeg skriver og spørger min mor, så sender hun bare nogle penge. Vi har ikke aftalt et beløb på forhånd, men når det lige kommer. Altså, jeg synes, at det er meget rart. For jeg tror ikke, at jeg ville være god til at få penge lige i starten af måneden. Altså fx få 500 kr, det kan jeg ikke finde ud af, så havde jeg brugt dem med det samme.”

- Pige, 16 år

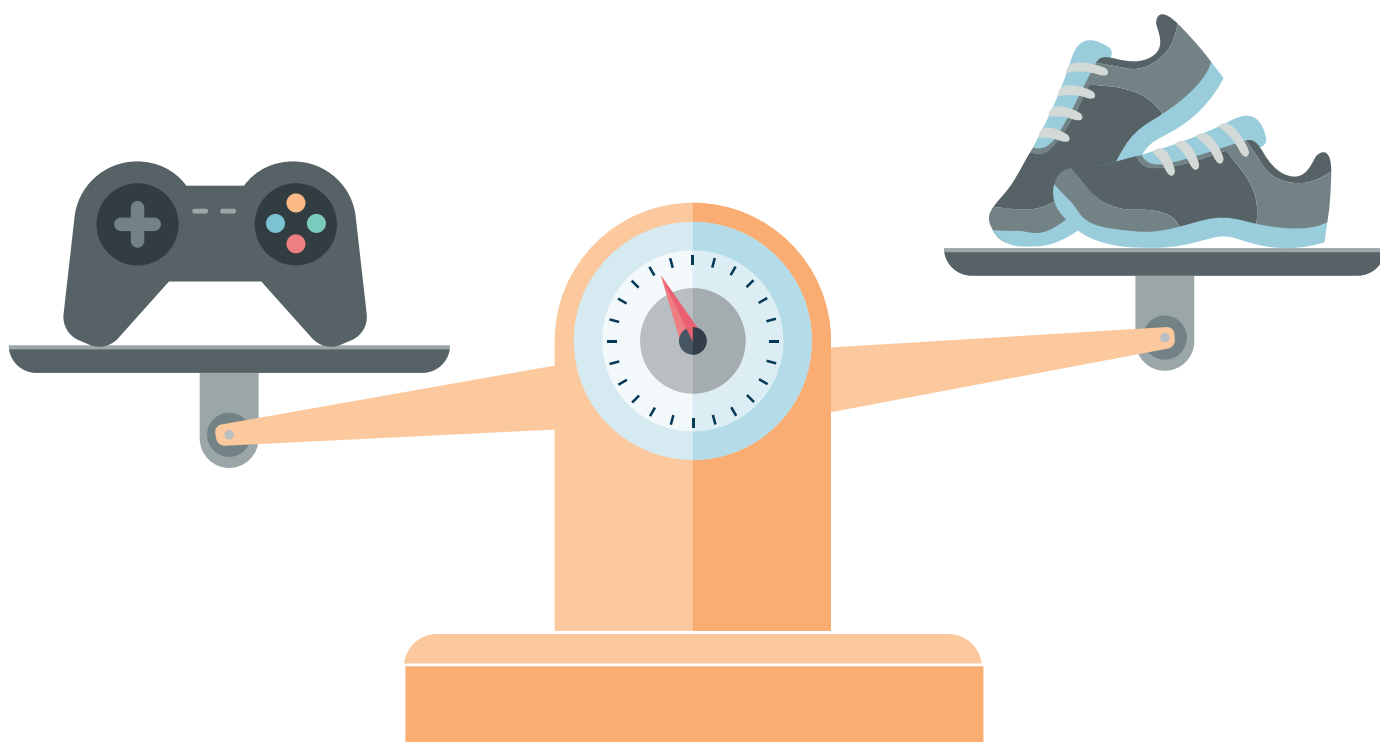
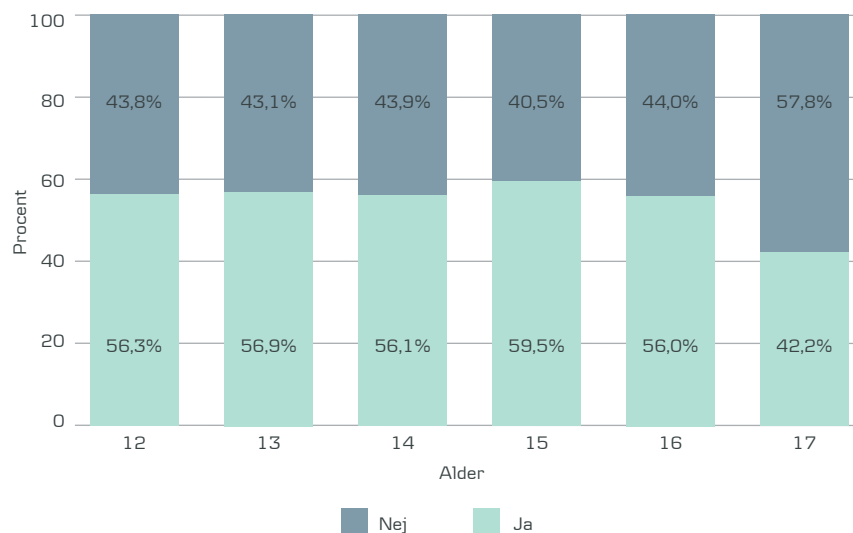

Den gennemsnitlige FinCap-score for dem, der får faste lommepenge er 59,2, mens den er 56,3 blandt dem, der ikke gør. Det samlede gennemsnit blandt danske 12-17-årige er 56,9, så faste lommepenge påvirker dermed FinCap-scoren positivt.

Noget af det der er særligt medvirkende til at skabe gode pengevaner, er netop, at man med faste lommepenge skal forholde sig til, hvad man gerne vil bruge lommepengene til på længere sigt, end bare nu og her. Man mærker på egen krop, at man ikke kan bruge pengene flere gange, og køber man noget den dag, man får dem, kan man ikke købe noget, før man får penge igen. Den træning og erfaring er afgørende for at skabe gode pengevaner.

“Jeg får lommepenge (hver uge eller hver måned)” (N = 501)

Kilde: YouGov & /K1. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Lige godt halvdelen af de danske 12-17-årige får faste lommepenge. Andelen er nogenlunde stabil fordelt på aldersgrupperne, men den er noget mindre blandt de

17-årige. Her får kun 42 pct. faste lommepenge. Det kan bl.a. skyldes, at flere i denne aldersgruppe har et fritidsjob.

Belønninger fra forældre og fritidsjob

Generelt er lærdommen fra forskningen, at mere eksponering for omgang med penge er godt. Det lader dog til at betyde noget, hvor disse penge kommer fra. Man scorer nemlig lavere på FinCap-scoren, når man får penge af sine forældre, hvis man opfører sig pænt. Altså når man får en slags belønning for god opførelse. Besvarelserne viser, at de 12-17-årige, der angiver dette som kilde til deres penge har en lavere FinCap-score end dem, som ikke

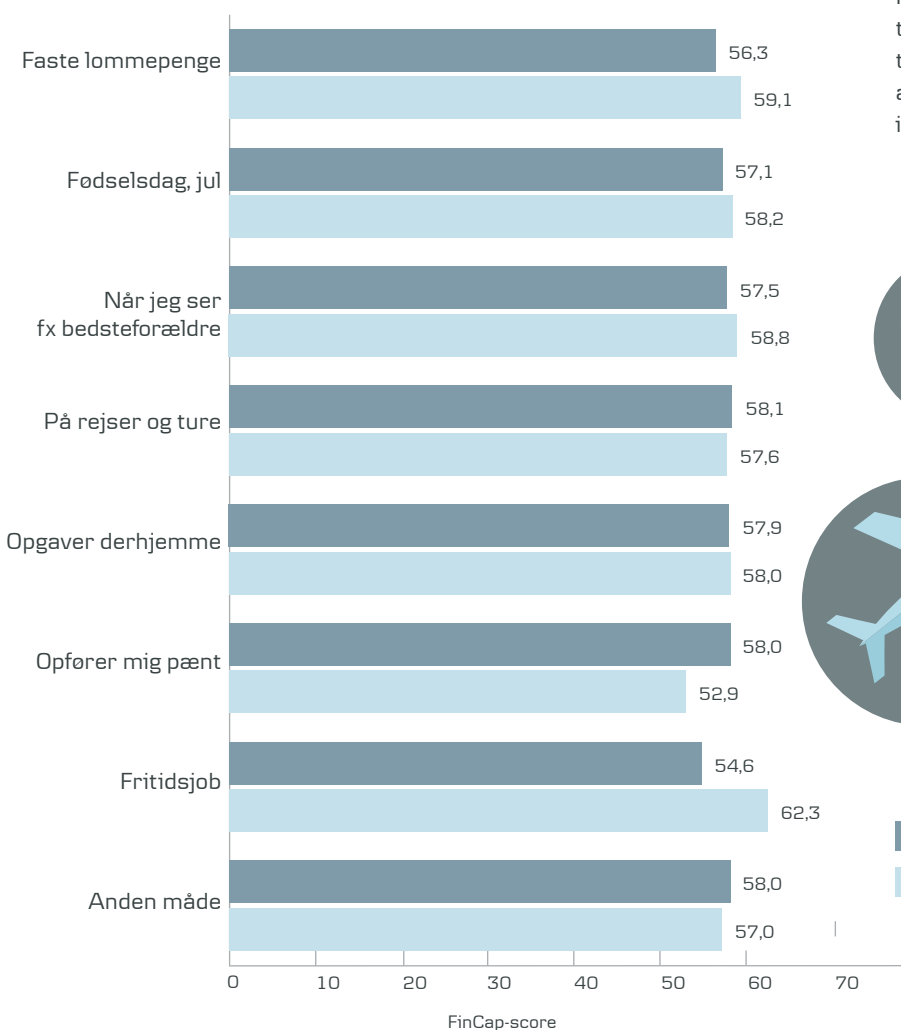
angiver at få penge af deres forældre, når de opfører sig pænt.

Det er dog kun 11 respondenter i Danmark svarende til to pct., der angiver dette som en kilde til deres penge, men det er alligevel interessant, at de scorer væsentligt lavere end dem, der ikke får penge af deres forældre, når de opfører sig pænt. Forskellen i FinCap-score er ikke statistisk signifikant, når vi ser på Danmark

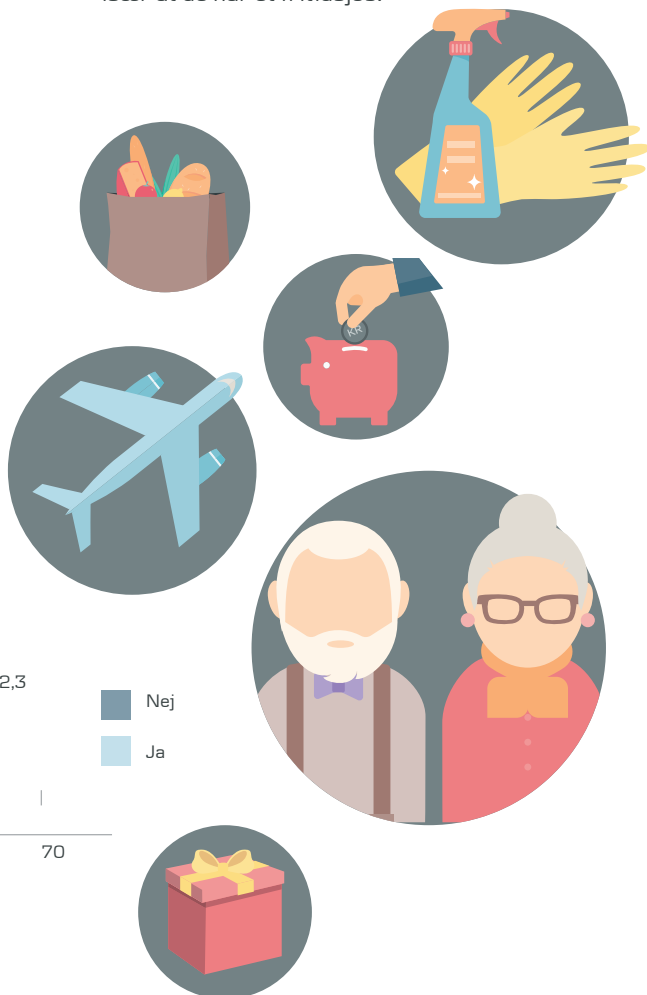
alene, men mønsteret er imidlertid det samme, når vi ser på tværs af de nordiske lande. Her er det i alt 103 12-17-årige svarende til 5 pct. i hele undersøgelsen, som får penge af deres forældre, når de opfører sig pænt. Og sammenligner vi FinCap-scoren blandt disse 5 pct. med dem, som får penge fra andre kilder, er den statistisk signifikant lavere. De der får penge af deres forældre i de nordiske lande, når de opfører sig pænt scorer i gennemsnit 53,2, mens de der får penge på andre måder, scorer 55,7 i gennemsnit.

Kilde til penge og FinCap-score (N=482)

Kilde: YouGov & /Kl. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

I den anden ende af spektret er topscorerne på FinCap-scoren som tidligere nævnt de 12-17-årige, der angiver, at de får faste lomme penge og især at de har et fritidsjob.

At have et fritidsjob er også i høj grad aldersbestemt. Og vi ved, at alderen er meget afgørende for FinCap-scoren. Hver fjerde 13-årige angiver at have et fritidsjob, mens det er to ud af tre 17-årige.

Og et fritidsjob er ikke kun godt for pengepungen og pengevaner. Blandt de unge i ungepanelet er der gode erfaringer med at have et fritidsjob også af andre årsager som bl.a. venner og CV'et:

“Jeg synes faktisk, at det er ret fedt sådan at arbejde i Netto. Ikke kun på grund af pengene men også kollegaerne. Lige pludselig har man fået en hel masse venner, som man ikke nødvendigvis ellers ville møde. Jeg er virkelig blevet gode venner med en stor del af mine kollegaer, hvor vi ses uden for arbejdspladsen.”

- Pige, 16 år

“Jeg valgte at få et arbejde, fordi jeg tænkte, at det ville se godt ud på CV'et. Så var det også vigtig for mig at få mine egne penge, så jeg ikke bare skulle leve af mine forældre.”

- Dreng, 17 år

En opgørelse fra Beskæftigelsesministeriet fra 2019⁵ viser, at færre 13-17-årige har et fritidsjob end tidligere. Hvor det i 2008 var ca. 38 pct., var det 10 år senere kun 32 pct. af de unge i denne aldersgruppe. Det er et problem, fordi færre hermed oplever at tjene deres egne penge og dermed ikke får det samme erfaringsgrundlag og eksponering for håndtering penge, som er afgørende for udviklingen af økonomisk ansvarlighed.

⁵<https://bm.dk/media/10207/analyse-unge-i-beskaeftigelse.pdf>

2.3

Hvem bestemmer over pengene?

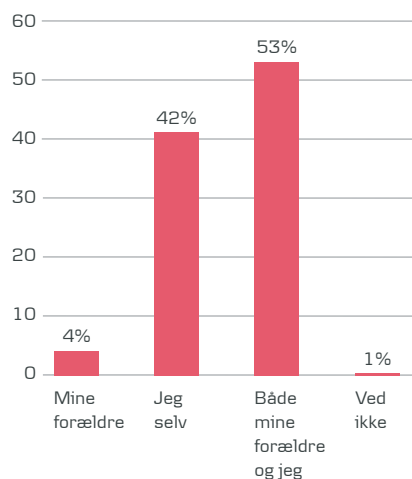
En anden faktor, som bidrager meget positivt til den økonomiske ansvarlighed, er det at træffe sine egne økonomiske beslutninger.

Blandt de danske unge svarer 42 pct. at de selv bestemmer, hvad de skal bruge deres penge på, mens 53 pct. angiver, at det både er dem selv og deres forældre. Et fåtal på 4 pct. svarer, at det forældrene, og 1 pct. svarer ved ikke.

Dem der angiver at de ikke ved, hvem der bestemmer, hvad de bruger deres penge på, eller at det er forældrene, som gør det, scorer væsentligt lavere end dem, hvor det er forældre og den unge i fællesskab der bestemmer det, og især dem, hvor det er den unge selv, der bestemmer det.

Hvem bestemmer som regel, hvad du bruger dine penge på? (N=501)

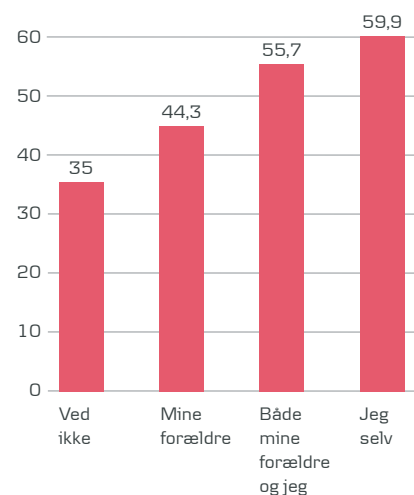
Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Dette peger på, at selvstændigheden i håndteringen af penge er afgørende. At man tjener og disponerer over sine egne penge, bidrager til de gode pengevaner. Er det omvendt foræld-

Hvem bestemmer som regel, hvad du bruger dine penge på og FinCap-score, (N=501)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

rene, der bestemmer over pengene så opleves beslutningskompetencen også som fraværende, og håndteringen af penge bliver ikke noget, man får sine egne erfaringer med.

2.4

Unges investering

Blandt emnerne, som ungepanelet har adresseret, findes blandt andet investering. Det optager mange unge – måske især fordi det virker som en nem adgang til at tjene penge:

“Jeg hørte først om det fra en ven, og han fulgte en på Youtube, som underviste i det. Han har snart 100.000 følgere. Der er også folk på Tik Tok, som taler om, hvordan det er, og så virker det ekstremt nemt. Du kan bare trykke her, og så kan du kopiere det, de pro investorer gør.”

- Dreng, 16 år

“Jeg tror ikke, at det er særlig mange af mine venner som investerer særlig meget, men næsten alle har investeret 500 kr., sådan for at sige, nu prøver vi bare lige.”

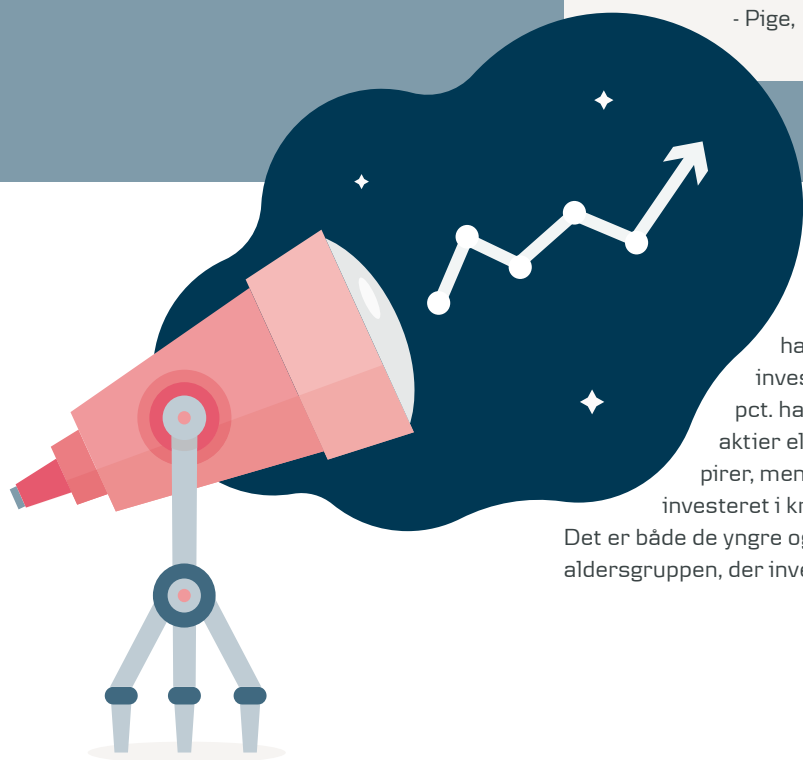
- Dreng, 16 år

“Jeg tror, at grunden til, at rigtig mange unge synes, at [investering] er så spændende, er også fordi, at der bliver reklameret med, at det er rigtig nemt og man kan komme i gang med det samme, og du kommer 100% til at tjene penge... Men sådan er det jo ikke hele tiden.

Det har været meget omtalt, og altså, folk sidder jo bare derhjemme og tænker: Her er en anden måde at tjene penge på. Der er helt klart en corona-effekt.”

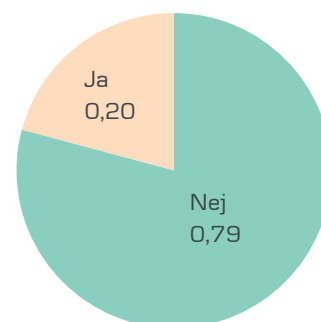
- Pige, 17 år

1 ud af 5 af de 12-17-årige har deres egne investeringer. 17 pct. har investeret i aktier eller værdipapirer, mens 3 pct. har investeret i kryptovaluta. Det er både de yngre og de ældre i aldersgruppen, der investerer.

Har du en eller anden form for investering? (N=501)

Kilde: YouGov & /KI. 7 – en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

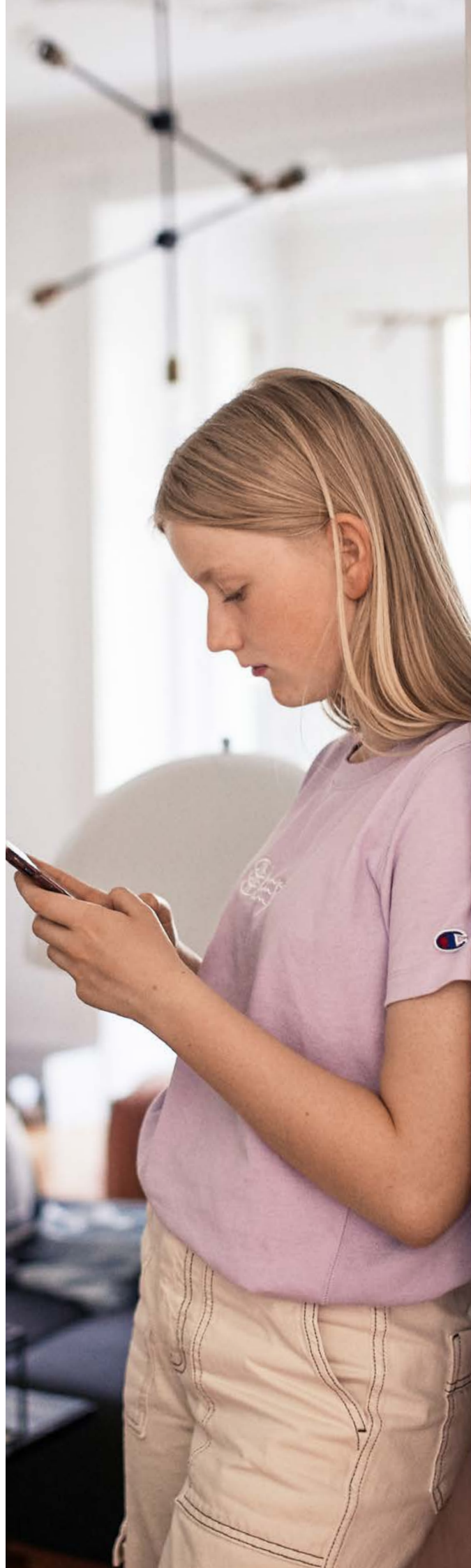
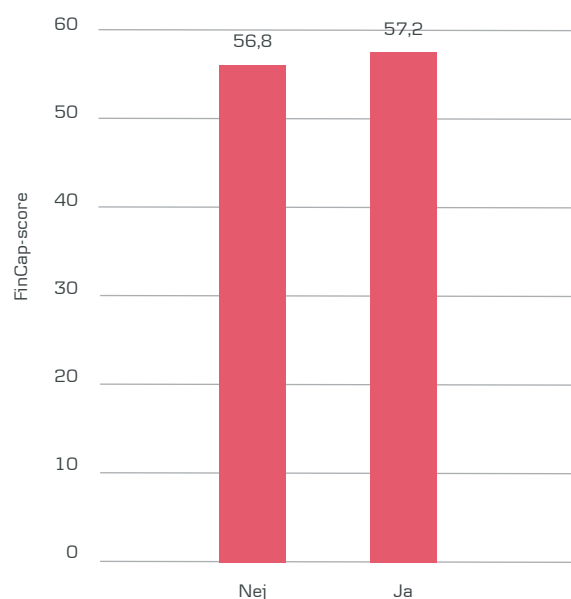
Der er dog grobund for, at endnu flere unge kommer med på investeringsbølgen. Adspurgte siger nemlig godt 1 ud af 3, at de gerne vil investere (mere) i aktier eller værdipapirer. 1 ud af 6 svarer, at de gerne vil investere i kryptovaluta. I alt vil 41 pct. af de danske 12-17-årige gerne investere (mere) i mindst en af de to muligheder.

Når 12-17-årige investorer skal vælge, hvad de skal investere i, angiver halvdelen, at de spørger deres familie til råds. Omkring 1 ud af 7 svarer, at de laver deres egne research, at de finder råd på sociale medier eller finder inspiration hos eksperter på hjemmesider om investeringer.

De 12-17-årige som har mindst en type af investering har en marginalt højere FinCap-score. Det tyder altså på, at eksponeringen for fremtidige investeringer ikke højner FinCap-scoren så meget som den praktiske øvelse det er at håndtere sine egne penge i hverdagen.

Har du en eller anden form for investering? (N=501)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

03

Økonomisk ansvarlighed i Norden

I DETTE AFSNIT

- Danske 12-17-årige er i top blandt de nordiske lande i målingen af gode pengevaner.
- Kilderne til penge varierer i de fire nordiske lande - i Danmark er andelen med et fritidsjob markant større end i de øvrige lande.
- Andelen af danske unge, som investerer, er mindre end blandt de norske og især de svenske.

Undersøgelsen af økonomisk ansvarlighed blandt 12-17-årige er ikke blot foretaget i Danmark, men også i Sverige, Norge og Finland. Overordnet set viser undersøgelsen, at de danske unge har den højeste FinCap-score på tværs af de fire nordiske lande, hvor Danmark ligger med et gennemsnit på 56,9, Sverige på 54,9, Norge på 54,1 og Finland på 52,9.

En del af forklaringen på variationen skal findes i alderen på de deltagende respondenter. Respondenterne er i gennemsnit en lille smule ældre i Danmark, så det forklarer noget af den højere score – men ikke det hele. De danske unge er fx kun 0,1 år ældre i gennemsnit end de svenske, men de scorer hele 2 point højere i FinCap-scoren i gennemsnit.

Når vi ser nærmere på de forskellige dele af den samlede FinCap-score, fremgår det, at det særligt er scorerne i *mindset* og *viden*, der trækker de danske unge op. I den anden ende er de finske unge ikke lige så stærke som de 12-17-årige i de tre andre lande på *erfaring* og *viden*, men de er fint med, når det kommer til *mindset*.

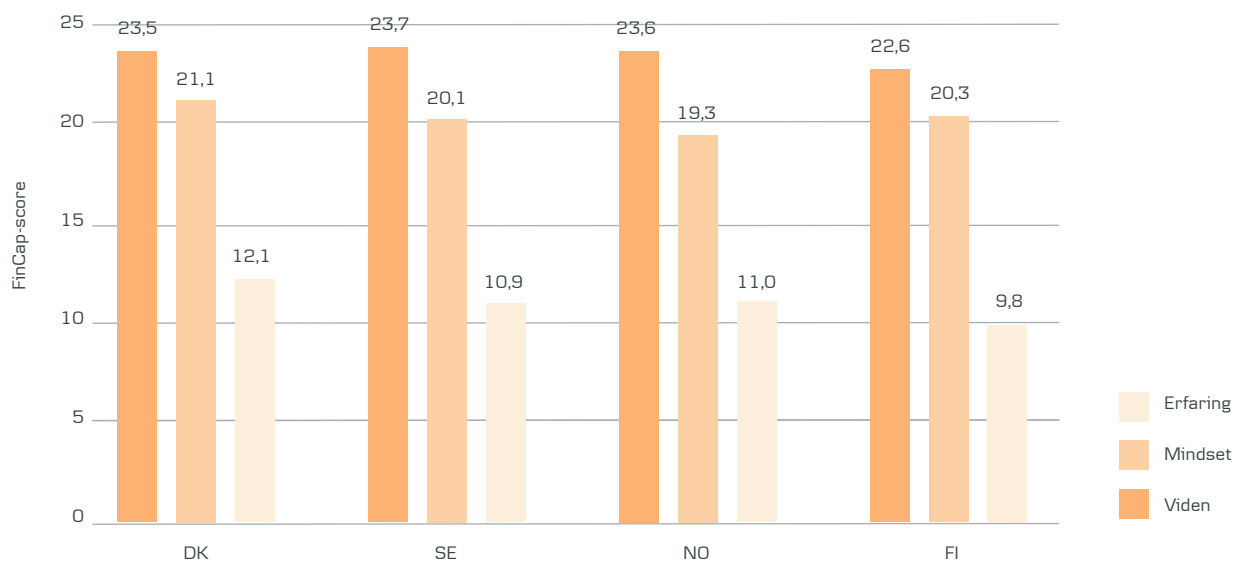
FinCap-score og alder fordelt på lande (N= 1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Scorer i de tre kategorier fordelt på lande (N= 1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

3.1

Vidt forskellige kilder til penge på tværs af landene

Der er stor forskel på, hvor de 12-17-årige i de fire lande får deres penge fra. I Finland får 88 pct. af de 12-17-årige, som har deres egne penge, pengegaver ved særlige lejligheder. I Danmark er det 7 ud af 10.

I Sverige får 72 pct. lommepenge fast – i Danmark er det kun knap 57 pct.

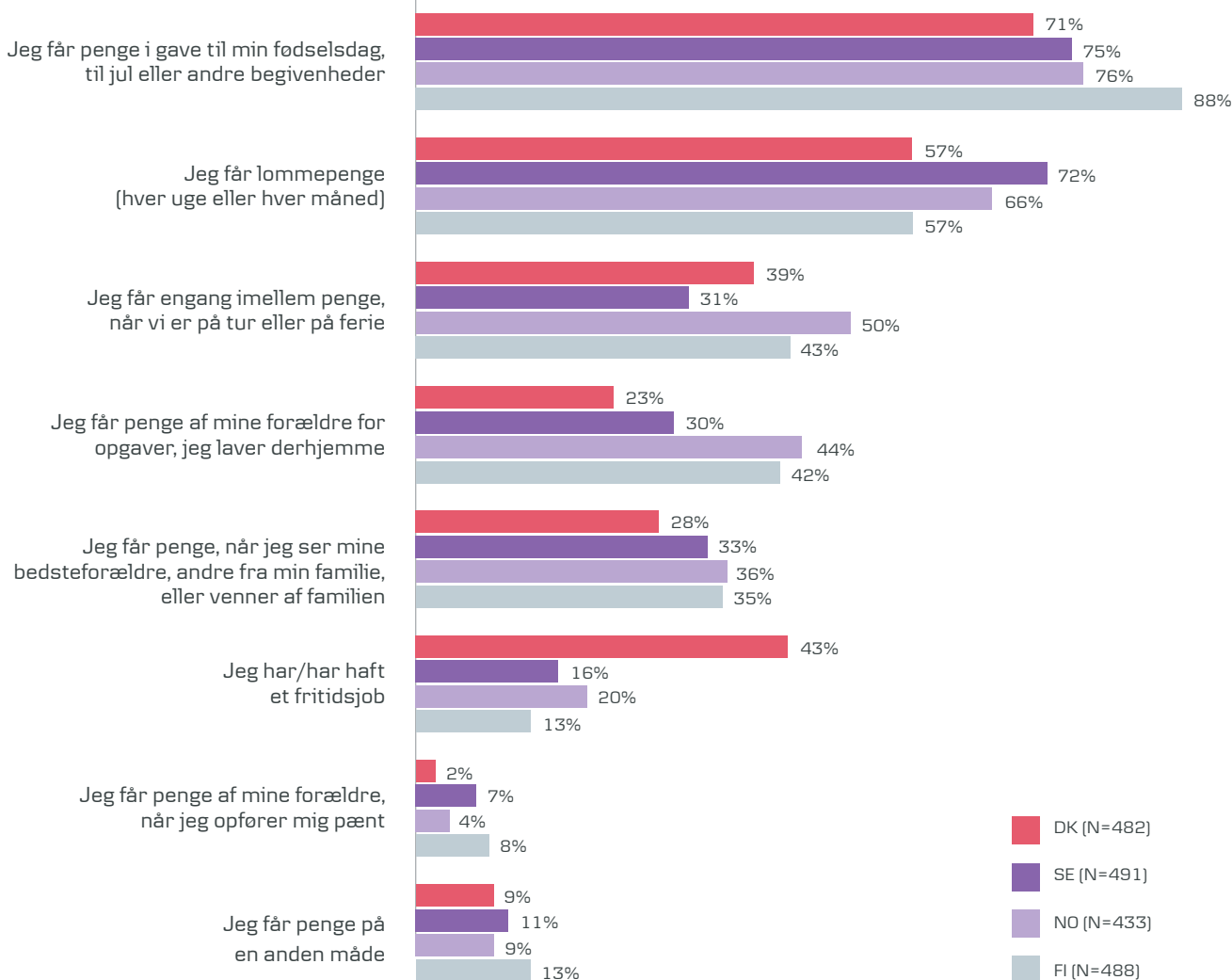
I Norge er der flere end i de andre lande, som får penge af forældre, når familien er på ture, eller når de har klaret opgaver i hjemmet.

Blandt de danske unge er der markant flere end i de øvrige lande, som har et fritidsjob. 43 pct. af danske unge med deres egne penge har et fritids-

job, hvilket er over dobbelt så stor en andel som i de øvrige lande. I tråd med den tidligere gennemgang af de danske besvarelser i afsnit 2, er lige præcis fritidsjob ikke blot en rigtig god kilde til penge, men også til at skabe gode pengevaner for de 12-17-årige.

Kilde til penge (N = 1.960)

Kilde: YouGov & /Kl. 7 – en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Samlet set har de 12-17-årige i de fire nordiske lande i snit 2,8 forskellige kilder til penge. Svenske og især danske unge har færre forskellige kilder til penge, mens finske og norske unge har næsten 3 forskellige kilder i snit.

Så selvom danske unge i gennemsnit har lidt færre kilder til penge, højnes den samlede FinCap-score af, at så mange har et fritidsjob, der især trækker den samlede score op.

Gennemsnitligt antal på kilder til penge fordelt på de fire lande (N= 1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

3.2

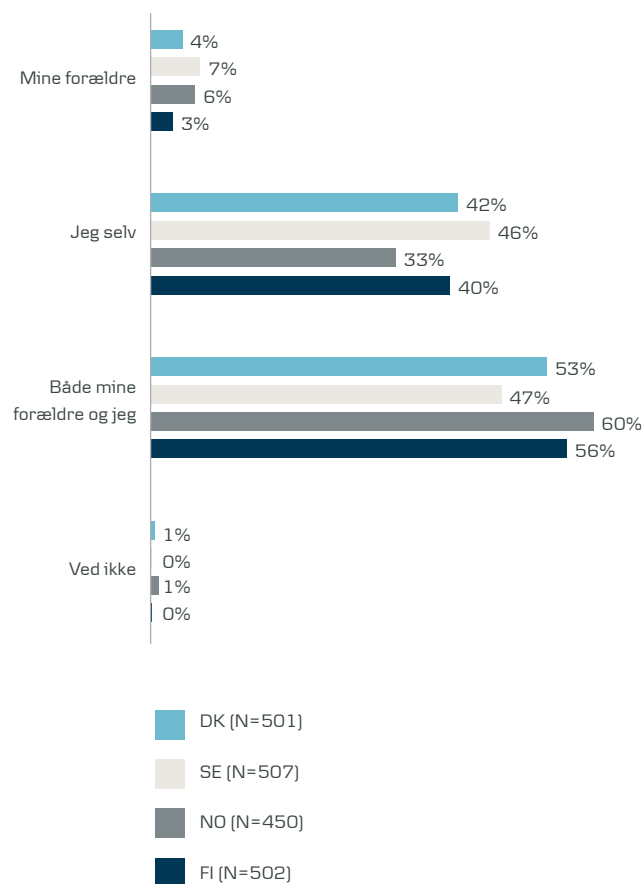
Hvem bestemmer over pengene i Norden?

De danske tendenser i forhold til, hvem der bestemmer over 12-17-åriges penge, svarer i rimelig udstrækning til dem, som vi ser i de øvrige nordiske lande. Også her er andelen, hvis forældre udelukkende bestemmer eller som svarer "ved ikke" meget lav. Det varierer, i hvilken grad det er den unge selv, der træffer beslutningerne, og i hvor høj grad det gøres sammen med forældrene.

I Norge svarer lidt flere af de 12-17-årige, at det er forældrene sammen med en selv, der træffer beslutningerne og lidt færre, at det udelukkende er en selv. Ellers er billedet i store træk det samme.

Hvem bestemmer over pengene?

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Svenske unge investerer i højere grad

I Danmark investerer 1 ud af 5 unge på den ene eller anden måde. I Finland er andelen en lille smule mindre, mens det i Norge er godt 1 ud af 4 og i Sverige er hele 1 ud af 3.

Ligesom i Danmark er der i de andre lande heller ingen sammenhæng mellem alder og andelen af de 12-17-årige, der har investeret. Undersøgelsen tyder altså ikke på at interessen for investeringer er aldersbetinget, men snarere skal ses som en trend på tværs af aldersgrupperne.

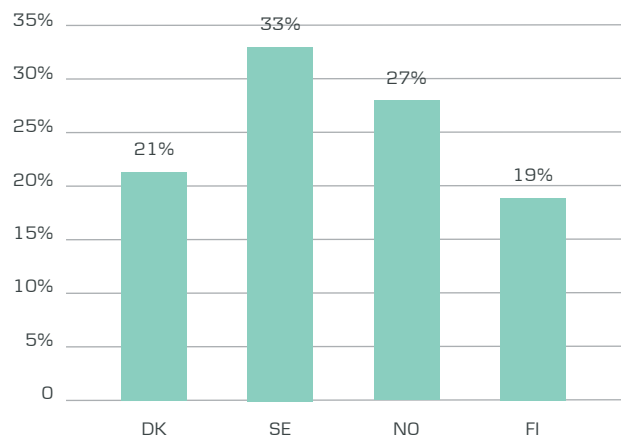
Blandt de norske og svenske unge har 7 pct. investeret i kryptovaluta, mens det i Danmark og Finland kun er 3 pct. I Norge har 19 pct. investeret i aktier eller værdipapirer, og i Sverige er det hele 26 pct. I Finland og Danmark er det hhv. 14 pct. og 17 pct..

Samtidig er det også blandt de svenske 12-17-årige at den største andel, af dem som gerne vil investere (mere), findes. Her vil halvdelen gerne investere (mere) i aktier, værdipapirer og/eller kryptovaluta. I Danmark og Norge er det omkring fire ud af ti, mens det i Finland er lige godt hver tredje.

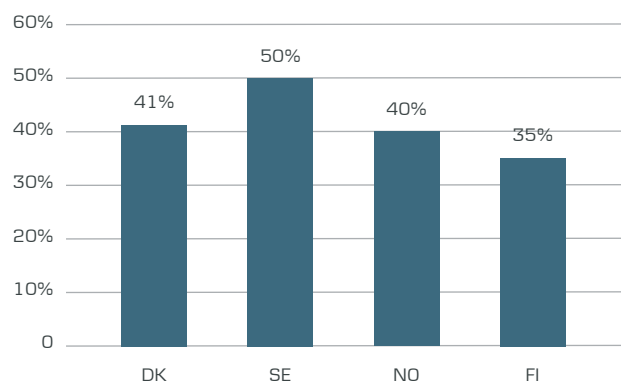
Andel der har en form for investering (N= 1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Vil du gerne investere (mere) i aktier, værdipapirer eller kryptovaluta? (N= 1.960)

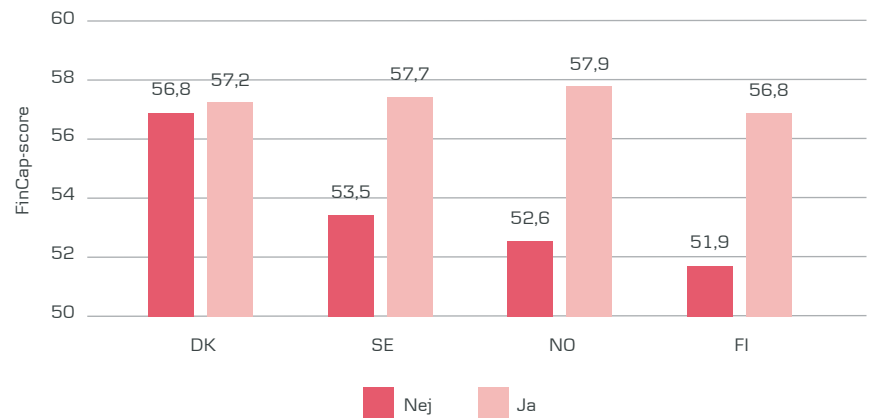
Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

I de andre lande end Danmark er der yderligere en sammenhæng mellem investering og FinCap-score. Her er det tydeligt, at de der investerer, scorer væsentligt højere end dem, der ikke gør. Dette tyder på, at der for 12-17-årige i de andre nordiske lande ligger en væsentlig kilde til læring og erfaring med håndtering af penge, selvom investeringerne givetvis er lidt mere hverdagsfjerne økonomiske transaktioner end den daglige håndtering af ens egne penge.

Har du investering og FinCap-score (N= 1.960)

Kilde: YouGov & /Kl. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Forældrenes rolle på tværs af Norden

Som tidligere illustreret i kompasset for økonomisk ansvarlighed og udviklingen af gode pengevaner er forældreindflydelse en af de fire komponenter, som påvirker pengevanernes dannelse. De resterende er uddannelsesmæssige oplevelser, social indflydelse og netværk.

Forældrene spiller en stor rolle i eksponeringen af børn overfor penge. Det er vigtigt for udviklingen af børn og unges pengevaner, at forældre taler med deres børn om penge og hvad det vil sige at have et sundt forhold til penge.

I undersøgelsen her har vi udover spørgsmålene til de 12-17-årige også stillet en række spørgsmål til forældrene om deres børns pengevaner og deres eget forhold til penge.

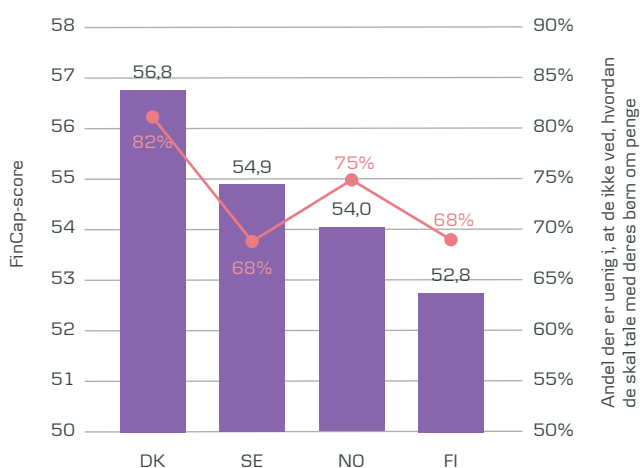
Vi vil i det kommende dykke ned i besvarelserne fra forældrene på tværs af de nordiske lande.

4.1

At tale med sit barn om penge

FinCap-score og andel der føler, de ved, hvordan de skal tale med deres børn om penge (N=1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

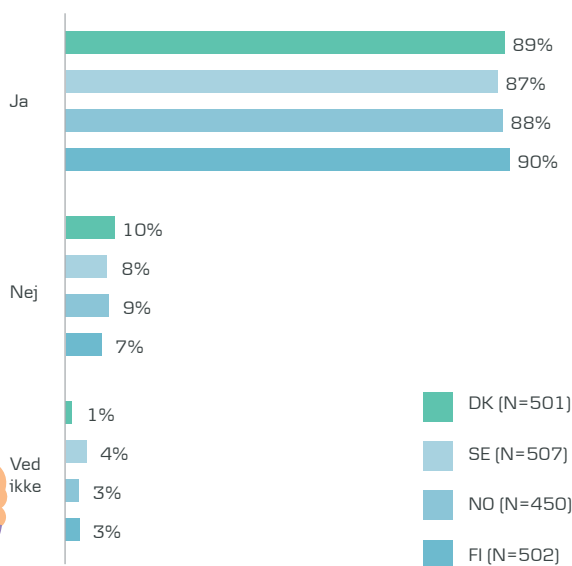
Et andet spørgsmål i undersøgelsen angår, om man faktisk har "talt med sit barn om de ting, man skal overveje, når man holder styr på sin økonomi". Det har ca. ni ud af ti forældre. En lille andel svarer "Nej" og endnu færre "ved ikke".

På tværs af de nordiske svarer 77 pct. af forældrene, at de enten er "helt uenige" eller "delvist uenige" i udsagnet "Jeg ved ikke, hvordan jeg skal tale med mit barn om penge.". Godt tre ud af fire føler altså, at de er godt klædt på til at tale med deres børn om penge, hvilket er positivt. Der er imidlertid en fjerdedel, som tilsyneladende ikke er, hvor andelen dog varierer på tværs af landene.

I den nedenstående figur ses andelen af forældre, som svarer, at de er uenige i udsagnet og dermed kan antages at være trygge ved at tale med deres børn om penge, set i relation til den gennemsnitlige FinCap-score i det pågældende land.

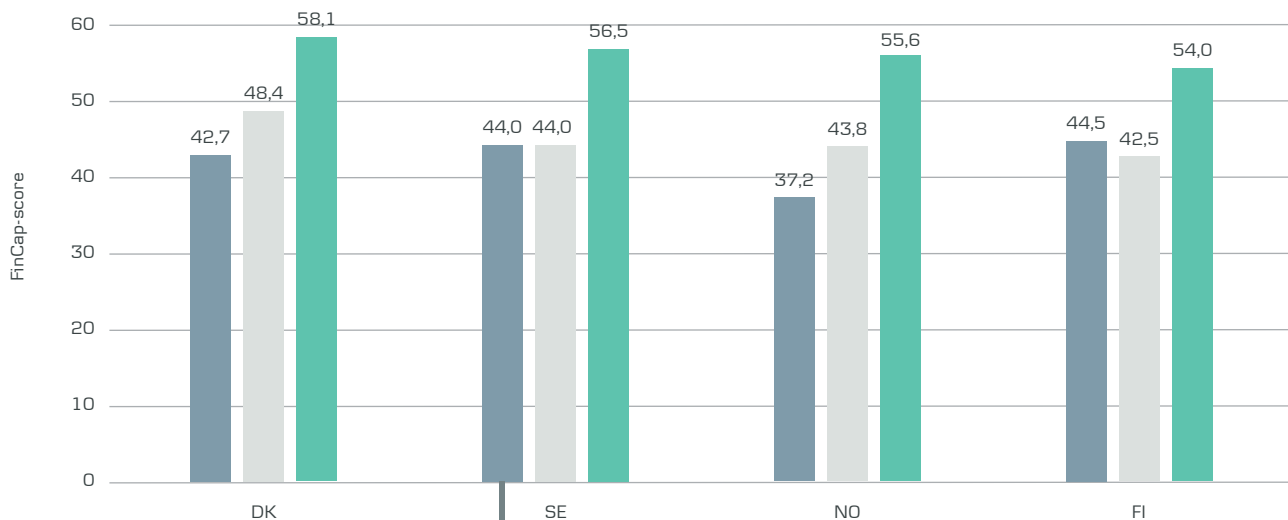
Har du talt med dit barn om de ting, man skal overveje, når man holder styr på sin økonomi? Det kan fx være en bankkonto, en opsparingskonto eller et budget.

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Har du talt med dit barn om de ting, man skal overveje, når man holder styr på sin økonomi og børnenes FinCap-score (N= 1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Det har meget tydeligt en indvirkning på børnenes FinCap-score, om deres forældre har talt med dem om de ting, man skal overveje, når man skal holde styr på sin økonomi eller ej. På tværs af de fire lande ligger FinCap-scoren væsentligt højere for børn, hvis forældre har svaret "Ja" end dem, hvis forældre har svaret "Nej" eller "Ved ikke".

De børn, hvis forældre har talt med dem om de ting, man skal holde styr på, er på tværs af landene i snit godt et halvt år ældre end dem, hvis forældre ikke har talt med dem om det. De har samme alder som de børn, hvis forældre svarer "ved ikke" til spørgsmålet. Så selvom noget af ovenstående kan forklares med, at færre forældre har taget snakken med yngre børn, lader til at være en klar sammenhæng og betydning af netop at tale med sit barn om, hvordan man holder styr på sin økonomi. Alderseffekten forklarer altså langt fra alene, at de børn, der har talt med deres forældre har en højere FinCap-score.

4.2

Forældrenes egne pengevaner og økonomiske selvtillid

En ting er at tale med sine børn om penge, og en anden er, hvad man så siger. Det er afgørende, at man videregiver gode pengevaner til sine børn, hvis de selv skal udvikle gode pengevaner.

Også her ser vi, at de danske forældre ser ud til selv at have gode pengevaner. Den måske vigtigste pengevane er ikke at bruge penge, man ikke har (og dermed stifte gæld).

Forældrene i undersøgelsen bliver bedt om at vurdere, hvor enige de er i følgende udsagn: "Jeg føler mig presset til at bruge penge på mine børn, selv når jeg ikke har råd til det".

De skal vurdere svaret på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at det "overhovedet ikke passer på mig", mens 10 betyder, at det "passer fuldstændig på mig".

De danske forældre svarer i gennemsnit 3,5, mens de finske forældre svarer 5,4. Der er altså flere finske forældre, som føler, de bruger penge på deres børn, de ikke har. Svenske og norske forældre ligger midt imellem de danske og de finske.

Børn til forældre der svarer 9-10, scorer 52 på FinCap-scoren, mens børn til forældre der svarer 0-2 scorer 58 i FinCap-score. Der er altså en klar sammenhæng mellem forældrenes vurdering af, om de bruger penge, de ikke har og så børnenes FinCap-score.

I hvilken grad føler du, at du bruger penge på dit barn, som du ikke har? (N = 1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

En anden indikator på forældrenes egne pengevaner er, hvor ofte de sætter penge til side. Det er et tydeligt tegn på gode pengevaner, at man kan sætte et beløb til side løbende, så man kan klare uforudsete udgifter.

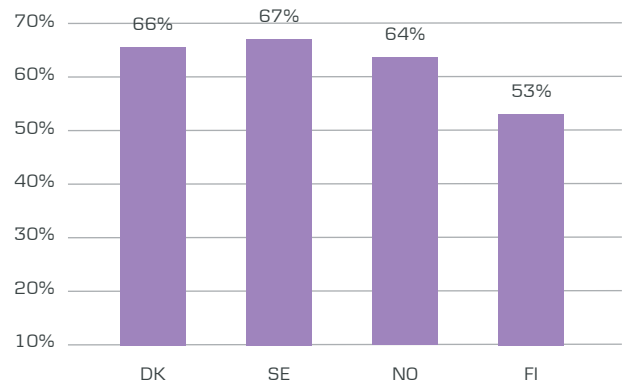
På dette parameter er de danske, norske og svenske forældre omtrent lige gode. Her lægger omkring to ud af tre forældre penge til sidste som minimum de fleste måneder. Blandt de finske forældre er denne andel kun lige godt halvdelen. Så også her halter Finland altså lidt efter.

På tværs af de nordiske lande er FinCap-scoren 57 for børn, hvis forældre som minimum de fleste måneder sætter penge til side. For børn af forældre, der sjældnere eller aldrig gør det, er FinCap-scoren 51 i gennemsnit.

Andel der sætter penge til side som minimum de fleste måneder (N= 1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Alt i alt ser det ud til, at danske forældre både er gode til at tale med deres børn om penge og samtidig er gode til at gå foran med et godt eksempel ved både at sætte penge til side og ikke lade sig presse til at bruge penge, de ikke har på børnene.

Vi kan også se, at der er stor forskel på, hvordan man selv vurderer, at ens husholdning styres økonomisk.

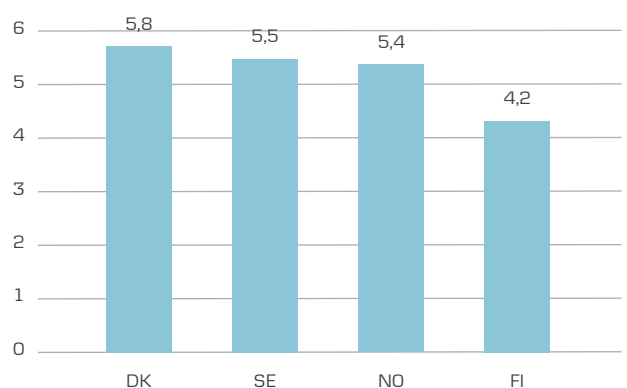
Her bliver forældrene bedt om at vurdere, hvor godt de synes, der er styr på husstandens økonomi. Det skal de vurdere på en skala fra 1-7, hvor 1 angiver, at der er meget dårligt styr på den og 7 at der er meget godt styr på den.

I denne selv vurdering ligger de danske forældre højest. Deres gennemsnitlige besvarelse er 5,8, mens de finske er i bund blandt de fire lande med 4,2. Forældrene i Sverige og Norge ligger tæt på de danske med hhv. 5,5 og 5,4.

På tværs af forældrene er der 9 point i børnenes FinCap-score til forskel fra forældre der svarer 1 (FinCap-score 50) til dem der svarer 7 (FinCap-score 59) - og yderligere 10 point til dem, der svarer ved ikke (FinCap-score 40). Så forældrenes vurdering af, hvordan det går med husstandens økonomi hænger altså sammen med børnenes FinCap-score.

Hvor godt styr synes du, der er på husstandens økonomi? (N= 1.960)

Kilde: YouGov & /KI. 7 - en del af Implement Consulting Group for Danske Bank 2022

Konklusion

Danske fritidsjobbende topscorere

De danske 12-17-årige scorer højere på FinCap-scoren end de 12-17-årige fra de øvrige nordiske lande. Dette skyldes især, at der i Danmark er flere i aldersgruppen, som har et fritidsjob. Fritidsjobbet er den bedste kilde til at skabe gode pengevaner og økonomisk ansvarlighed fra en tidlig alder. Øvelse gør mester, og det skaber god mestring af penge, når man skal forholde sig til, hvordan man skal bruge de penge, man selv har tjent – ligesom man bliver bevidst om, hvilken indsats der går forud for, at man kan få sine penge. Denne tidlige eksponering for at træffe egne økonomiske beslutninger og styre sin egen økonomi er noget af det bedste, vi kan gøre for vores unge. Det skaber kort sagt gode pengevaner og økonomisk ansvarlighed.

De danske 12-17-årige har færre kilder til penge i forhold til unge i de andre nordiske lande – til gengæld er

der altså flest, som har et fritidsjob. Andelen af danske unge med fritidsjob er over dobbelt så stor, som den er i de andre nordiske lande. Så selvom danske 12-17-årige eksponeres for færre forskellige kilder til penge, giver de penge, som de har, anledning til at skabe de rette erfaringer.

Har du talt med dit barn om penge i dag?

Et stort flertal af forældre angiver, at de godt ved, hvordan de skal tale med deres børn om penge. Tilsvarende siger de fleste, at de gør det. Det er rigtig godt. Vi kan nemlig se, at de børn, hvis forældre enten ikke ved, hvordan de skal tale med deres børn om penge eller ikke gør det, scorer lavere på FinCap-scoren og dermed har et dårligere forhold til penge.

Det er samtidig tydeligt, at forældre som selv føler, de har styr på deres økonomi, er med til at give det videre til børnene. Dette hjælper oplagt på

vej gennem samtale mellem børn og forældre om, hvad penge er, og hvordan man skal styre sin økonomi.

Danske 12-17-årige vil gerne investere mere.

Blandt danske 12-17-årige har 21 pct. investeret i aktier, værdipapirer og/eller kryptovaluta. Men hele 20 %-point flere vil faktisk gerne investere, når de bliver spurgt.

Sammenlignet med vores nabolande er der færre i aldersgruppen i Danmark, der investerer, og i Sverige er det hele 50 pct. i aldersgruppen, som gerne vil investere (mere).

Når 12-17-årige investorer skal vælge, hvad de skal investere i, svarer halvdelen, at de vil spørge deres familie til råds. Det er klart den mest udbredte kilde til viden om, hvordan man skal investere.

Bilag

Metode

I det følgende vil vi beskrive de vigtigste metodologiske aspekter af og overvejelser om vores arbejde med opbygning af økonomisk ansvarlighed.

Nøglebegreber

Her beskriver vi kort nøglebegreberne i kompasset for økonomisk ansvarlighed.

ERFARING

Erfaring henviser til børns omgang med penge og adgang til finansielle produkter/ydelser, eller mere teknisk:

- eksponering for og adgang til passende finansielle produkter og kanaler og
- styret eksponering for risici

Her er tre eksempler på spørgsmål i undersøgelsen, der undersøger et barns eller en ung persons erfaring:

- Har du en bankkonto?
- Hvor ofte betaler du selv for følgende?
 - Tøj og sko
 - Legetøj, fysiske spil, byttekort
 - Spil eller apps til en telefon, computer eller konsol
 - Snacks, osv.
- Har du set dine forældre ordne pengesager med banken?

MINDSET

Mindset henviser til børns værdier og holdninger til penge. I modellen for økonomisk ansvarlighed er mindset opdelt i to underkategorier:

- Økonomisk mindset
 - Holdninger til penge
 - Ambitioner og mål
- Generelt mindset
 - Selvsikkerhed
 - Udholdenhed
 - Selvkontrol

Her er nogle eksempler på spørgsmål, der undersøger et barns eller en ung persons mindset:

- Ved du, hvor mange penge du har i alt (uden at tjekke)?
- Gælder disse udtalelser for dig?
 - Mine forældre snakker med mig om, hvad vi har og ikke har råd til.

- Når jeg ser noget i en butik, og mine forældre siger, at jeg ikke må få det, bliver jeg irriteret.
- Når mine venner har ting, jeg ikke har, bliver jeg irriteret.
- Forestil dig, at du bliver tilbudt nogle penge. Du kan enten få 1.000 kr. med det samme, eller du kan vente to måned er og i stedet få 2.000 kr.

VIDEN

Viden henviser til børns økonomiske viden og kompetencer. Ud over almindelige talfærdigheder og matematiske færdigheder dækker viden også viden om, hvad grundlæggende ting koster. Ligesom kategorien mindset er viden også opdelt i to underkategorier:

- Økonomisk viden
 - Forståelse af finansielle produkter og ydelser
 - Forståelse af administration af penge og
 - Forståelse af penges rolle i samfundet
- Grundlæggende viden
 - Talfærdigheder
 - Læse- og skrivefærdigheder
 - Problemløsning

Her er nogle eksempler på spørgsmål, der undersøger et barns eller en ung persons viden:

- Har du lært, hvordan du administrerer dine penge, i skolen?
- Hvilke af disse koster penge, er allerede blevet betalt gennem skat eller er gratis?
 - Gå en tur i parken
 - Elektricitet derhjemme
 - Gå til lægen eller tage på hospitalet
 - Det vand, der kommer ud af hanerne derhjemme
- Hvad er formålet med skat?

FORÆLDRE

- Hvem er ansvarlig for at beslutte, hvordan dit barns penge bliver brugt?
- Hvor gammel mener du, dit barn skal være, før du starter med følgende aktiviteter?
 - Lære dem om vigtigheden af at spare op
 - Give dem deres egne lomme penge
 - Involvere dem i grundlæggende beslutninger om familieudgifter, f.eks. indkøb
- Hvor ofte sætter du penge til side fra husstandens samlede disponible midler?

Undersøgelse af økonomisk ansvarlighed

Den oprindelige Children and Young People Financial Capability Framework fra The Money Advice Service (nu The Money and Pensions Service) omfattede undersøgelser på tværs af aldersgruppen 3-18 år og byggede på de mest relevante spørgsmål fra følgende undersøgelser:

- Barclays Money Skills
- BHPS/Understanding Society Survey
- BIS Consumer Detriment Survey
- British Cohort Study (BCS) 1970
- CARALOC Locus of Control scale
- CitA Quids-in Financial Skills Evaluation
- Duckworth Grit Scale
- EagaCT Survey of financial and fuel hardship
- FCA Pay Day Loans questionnaire
- FSA Consumer Segmentation 2013
- Genworth Over Indebtedness Index
- HE Survey
- Join Sam
- Lawrence's Self Esteem Questionnaire (LAWSEQ)
- Longitudinal Study of Young People in England (LSYPE)
- Parents Opinion Survey 2010
- Rosenberg Self-Esteem Scale
- Survey of Personal Financial Literacy Among High School and College Students 2008 - revised for UK
- The Money Charity

Forskerne fra MAS har valideret alle spørgsmålene og ændret dem, så de passer til de tre elementer erfaring, mindset og viden.

For at gøre undersøgelsen lettere at implementere og baseret på ekspertvejledning fra YouGov udvalgte vi de vigtigste spørgsmål fra hvert af de tre elementer. Derefter blev undersøgelsen oversat til dansk, og der blev udført en række tests af spørgeskemaet. Endelig blev undersøgelsen oversat til svensk, norsk og finsk.

Disse tests udføres ganske enkelt ved at rekruttere deltagere i målgruppen og få dem til at besvare den oversatte undersøgelse, mens de tænker højt. Ved at notere deres tanker kan vi finde frem til specifikke ord eller sætninger, der kan være udfordrende for informanter at forstå.

Dataindsamling

Data til rapporten er indsamlet af YouGov i Danmark, Norge, Sverige og Finland fra den 10. februar til den 15. marts 2022. I alt 1.960 unge i alderen 12-17 år og lige så mange forældre har deltaget i undersøgelsen ved at besvare et spørgeskema.

Dataene omfatter 501 svar fra Danmark, 507 fra Sverige, 450 fra Norge og 502 fra Finland.

Undersøgelsen blev gennemført af YouGov som et CAWI-spørgeskema, der består af to dele: Den første del indeholder spørgsmål til de 12-17-årige og den anden spørgsmål til forældrene. Spørgeskemaet blev distribueret og besvaret på det lokale sprog.

Rekrutteringen til undersøgelsen skete gennem YouGovs repræsentative paneler i de fire lande, hvor forældre med mindst ét barn i alderen 12-17 år var i målgruppen. Hvis der var flere børn i husstanden i alderen 12-17 år, skulle forældrene invitere den, som havde fødselsdag næste gang, til at deltage i undersøgelsen. Det var børnene, som skulle besvare spørgsmålene. Nogle af dem har selv indtastet svarene på spørgeskemaet, mens andre har fået spørgsmål og svar læst højt af deres forældre, som så indtastede svarene. Forældre er instrueret i ikke at påvirke eller guide børnene på nogen måde.

Det anvendte spørgeskema er ret omfattende med 73 forskellige spørgsmål. Det er en tilpasning af det spørgeskema, der anvendes af Money Advice Service (MAS 2017) og The Money and Pension Service (MaPS 2018) i Storbritannien, der bruges til at afdække børns økonomiske ansvarlighed i Storbritannien. Vi har justeret spørgsmålene, så de passer til vores rammer, og udeladt nogle spørgsmål og ændret svarkategorierne i andre. Dette skyldes dels kulturforskellene mellem Storbritannien og Norden, dels at undersøgelsen blev brugertestet med børn og forældre i målgruppen.

Beregning af score for økonomisk ansvarlighed

Scoren for økonomisk ansvarlighed er beregnet ud fra de 1.960 svar fra de 12-17-årige. Scoren er baseret på The Money Advice Services undersøgelse om økonomisk ansvarlighed, men ændret ud fra input fra /KL.7 og YouGov.

Her er et eksempel:

Aspekt af økonomisk ansvarlighed	Spørgsmål	Svarmulighed	Vejledning
Erfaring	Du sagde, at du har dine egne penge. Hvor får du din penge fra?	Du må gerne vælge flere svar. 1. Jeg får lommepenge (hver uge eller hver måned) 2. Jeg har/har haft et fritidsjob 3. Jeg får penge i gave til min fødselsdag, til jul eller andre begivenheder 4. Jeg får penge, når jeg ser mine bedsteforældre, andre fra min familie, eller venner af familien 5. Jeg får engang imellem penge, når vi er på tur eller på ferie 6. Jeg får penge af mine forældre for opgaver, jeg laver derhjemme 7. Jeg får penge af mine forældre, når jeg opfører mig pænt 8. Jeg får penge på en anden måde, notér venligst hvordan 9. Ved ikke	Først skal du give hver mulighed en score: 1=6 2=6 3=2 4=2 5=2 6=4 7= 0 8=2 9=0 Derefter tager du den højeste score, du har givet, og bruger den som din endelige score.

I dette eksempel vil svarmulighed 1 give en højere score, fordi udviklingspsykologien, som er nævnt ovenfor, viser, at regelmæssig adgang til penge er mere effektiv til opbygning af økon-

omisk ansvarlighed end lejlighedsvis gaver. Scorerne for hvert af de tre elementer (erfaring, mindset og viden) opsummeres og indekseres derefter i henhold til det maksimale antal point,

som hvert element kan få (40 for erfaring, 40 for mindset og 20 for viden). Indekstallene for hvert element lægges derefter sammen for at få den endelige score for økonomisk ansvarlighed.

Deskriptiv statistik

					
Alder	12 -13	35%	37%	44%	32%
	14 -15	32%	35%	33%	38%
	16 -17	33%	28%	22%	30%
Køn	Pige	50%	49%	50%	48%
	Dreng	49%	50%	50%	51%
	Andet/ønsker ikke at sige	1%	1%	0%	1%
Bopæl	Hovedstadsområde	16%	17%	12%	18%
	Større by	32%	40%	33%	39%
	Forstad	42%	36%	32%	27%
	Landdistrikt	11%	8%	23%	16%
Antal børn i husstanden	1	46%	38%	42%	42%
	2	37%	38%	40%	39%
	3+	17%	24%	18%	19%
Foreldres uddannelsesniveau	Folkeskole	5%	5%	6%	4%
	Ungdomsuddannelse, herunder erhvervsuddannelse	33%	41%	34%	44%
	Kort eller mellemlang videregående uddannelse	44%	36%	31%	37%
	Lang videregående uddannelse	18%	17%	28%	15%

Danske Bank

Danske Bank A/S

Holmens Kanal 2-12

1092 København K

Tlf. 33 44 00 00

CVR-nr. 61 12 62 28-København